

Ali ni izgovor za vojsko zoper nas kar s trte izvil? Ali ni planil na nas ko volk na nedolžno jaguže? Ali je Avstriji kaj hvale vedel za to, da je toliko stoletij Nemčijo branila, da je bilo toliko avstrijskih vojščakov za njo pobitih, toliko avstrijskih denarjev za njo potrošenih? To, da je še Lahe nahujskal na nas; da je skušal Ogre spuntati, in da je veleval, Avstriji meč v srce poriniti, da je bo za vselej konec.

Kakor z nami, skoraj ravno tako nepošteno je ravnal Bismark tudi z Napoleonom. To nam bo precej jasno, ako se ozremo na pražki mir, ki je bil z nami po Sadovski bitvi sklenjen, in na to, kar se je po tem godilo. Znano je namreč, da je Napoleon le proti temu privolil Prusu, da je Šlezvik-Holstein, Hanover in druge nemške dežele v svojo torbo pobasal, ako bo pogodbe pražkega miru na tanko spolnoval. Al kako sta se Bismark in njegov kralj obnašala? Še tinta, s katero sta podpisala pražko pogodbo, ni bila dobro suha, že sta to prelomila s tem, da sta južno-nemške države prisilila, da so morale s Prusom vojno zvezo storiti. V južno-nemških trdnjavah so proti vsaki pravici ostali pruski vojščaki in še celó iz Luksemburga so se umeknili še le potem, ko je Napoleon v resnici z vojsko žugal. Severni kos Šlesvika, koder Danci prebivajo, bi se imel po pogodbah praškega miru danskemu kraljestvu nazaj dati. Pa tudi od tega Bismark do današnjega dne ni hotel nič slišati.

To nepošteno ravnanje je obudilo pri Francozih in drugod nejevoljo in nezaupanje. Vrh tega je bivalo dan na dan bolj očitno, da pruski državniki na vso moč na to delajo, da bi ponovili staro nemško cesarstvo, ki je segalo od severnega do jadranskega morja, in zapopadalo tudi kosove današnje francoske države. Očitno je bilo, da se Prusi iz tega namena neprenehoma na boj pripravljajo in da čakajo le svojemu početju ugodne prilike.

Ta pruska požrešnost je pa strah in skrb zbudila po celi Evropi. Ona je kriva, da se je jela cela Evropa orožiti, in strašanske armade, kakor jih popred še nikdar ni bilo, pripravljati. Tudi naša uboga Avstrija je morala le zavolj tega armado pomnožiti in postaviti izdati, po kateri mora vsakdo vojak biti. Pruska nenasitljiva pohlepnost je vso Evropo v vojaški tabor premenila.

A najbolj je strah pred pruskimi sklepi Napoleona in sploh Francoze pritiskal. Zakaj to je bilo očitno, da Francosko je glavni zadržek Bismarkovim namenom, in da ta pred ali pozneje z vso silo na Francoze udari. Napoleon je tedaj z vso previdnostjo pazil na vse pruske priprave in na vsak korak, skrbno je zasledoval vse mreže, ki so se predle zoper varnost francoske države, in na tanko je zaznamoval vse Bismarkovo počenjanje na svoj rovaš. Ko je tedaj pred nekimi tedni hotel Bismark še Hohencollernskega princa na španski prestol (tron) posaditi, iz neprijaznega namena, ker je bil vse skrivaj in Napoleonu za hrbtom napeljal, bilo je to Francozom preveč. Zavrelo je po celi francoski državi, in Napoleon, ko bi tudi ne bil hotel, on je zavolj ljudstva moral zahtevati, naj pruski kralj prepové za zdaj in za prihodnjič princu svoje hiše posajati se na španski prestol. Ali pruski kralj ni hotel storiti te prepovedi. Tako je Napoleon videl, da mu pruski kralj odreka to, kar je on zavolj francoske varnosti od njega zahteval; videl je, da je Prusu le do tega, da bi se za boj pripravil; videl je, da se vojski brez francoske škode ne more več ogniti, ter jo je — sam napovedal.

Tako je prišlo do vojske, in dokazano je menda po vsem tem, da nihče drugje ni kriv, ko pruska požrešnost.

Mi pa zdaj, ko prave, po zgodovini razjasnjene vzroke poznamo, tudi lahko vemo, kaj je za nas dobro, in kaj imamo želeti. Nasledki te vojske utegnejo biti le:

Ako Prusi zmagajo, je nemško cesarstvo od severnega do jadranskega (tržaškega) morja pod prusko čelado gotovo. Nemški napuh in nemški pohlep ne bi imel nobene mere več. Avstrija in mi Slovenci z njo — z Bogom!

Ako pa premagajo Francozi, oni storé pruski silovitosti konec, pristrižejo Bismarkove predrzne peruti, in odkažejo pruski pohlepnosti trdne meje: do tod in ne dalje! Verjetno je pa tudi to, da od Avstrije ne bodo si prisvojili zemlje.

Naša in avstrijska korist nam tedaj jasno kaže, komu naj mi Slovenci, (ker naposled eden mora zmagati) zmago želimo.

Da so nemški liberalci po Avstriji in tudi naši ljubljanski vsi za Prusa, to pač ne more drugače biti. Kar smo vedno trdili, da liberalcem z glasovitimi „Bleisohlen“ ni nič za Avstrijo in da oni, „keinen Schlagbaum kennend“ le za Prusa simpatijo imajo, to je zdaj popolnoma očitno. Zdaj sicer še vpijejo, da mora Avstrija v tej vojski nobenostranska (neutralna) biti; ali po prvi nesrečni bitvi za Pruse bodo brez dvombe kričali: „Hajd Prusom na pomoč!“ Denarno nabiro za nje so že začeli. Za to in nič za drugega tudi tako silijo, naj vlada brž ko brž državni zbor skliče, zakaj v njem imajo liberalci večino, in bodo že skrbeli za to, da se ljubljencem Prusom kaj hudega ne zgodi, če tudi Avstrija zraven v hude zadrege pride.

Naj ga le skliče vlada državni zbor, kakor je zdaj sestavljen, bo že videla, kako se z njim avstrijska politika dela.

Národopisne stvari.

Kočevari.

Zadnji čas, kar so v Kočevji uganjali take razuzdanosti in surovosti, da je bila groza, se je veliko pisalo o Kočevarjih.

Zato našim bralcem, katerim ni znano, kar je „Koledárček slovenski“ o tem ljudstvu pisal, utegne zanimivo biti, kaj več izvedeti, od kod so prišli ti naseljenci v našo slovensko deželo, in drugega več.

Čujmo tedaj, kar je „Koledárček“ pisal o Kočevarih:

„Pod tem imenom se razumeva tista nemška otočica v slavenskem morji, ki se razprostira iznad Poljan, Črnomlja in Semiča do suhega Kranjskega, Ribnice in Čubra.

Po besedah Valvazora, ki nam to razodeva iz pisma, katero je našel škof Tomaž Krön v pismohramu Škofje Loke, se je naselbina ta tako-le začela: „Ko je nemški cesar Karol IV. puntarske Frankone in Turingare bil premagal, je dal na prošnjo grofu Miroslavu ortenburškemu 300 mož z ženami in otroci iz imenovanih dežel v sužnost, kateri bi bili sicer zavoljo punta kazni zapadli. Grof ortenburški jih je razposlal po gori, kjer sedaj Kočevsko biva. Ko so sčasoma gozde posekali in iztrebili, so sozidali 7 farnih cerkev.“

Tako bi bili Kočevari po Valvazoru za Karola IV., ki je od leta 1346. do 1378. vladal, prišli na Kranjskem med Slovence. (Mnenju, da bi se Kočevari še le leta 1509. v te kraje naselili bili, ste kočevska in starologarska fara nasproti, ki ste stareje od rečene dôbe.) Slovenci, videvši jih v gori les sekati, laze delati, v kočah (kolibah) bivati, živino pasti in v tore zapirati,

so jih imenovali Kočevare (nomade), njih stanišče Kočevje (Nomadenlager) od „koče“, „kočevati“, ruski „Nomadenleben führen“.

Slovenecem ni nič dišalo nastaniti se v tej mrzli, kamniti in vode stradni puščavi, kateri se je narava ozir podnebja in lege skazala le kot pisana mati. Solnce le medlo ogreva te kraje; zato ne rajajo tu nobena plemenita drevesa; njih jabelka bivajo le malo boljše od lesnik. Trda zima trpi večidel po 6 mesecev. Le trije so gorki: juni, juli in avgust. Meseca septembra prihaja skoro vsako leto gosta megla, da človeka ne vidiš dva sežnja deleč od sebe. Zemlja in zrak sta prav ugodna pa za bob, zelje in krompir.

Svet, ko se od Ribnice gredé preko brda prevagneš, je lepa, toda o moči potopljena ravnina, v kateri snažno mestice Kočevje na polotočicu potoka Rinže stoji. Nad Kočevjem se vidijo na hribu razvaline grada, ki ga je sezidal celjski Miroslav, kateri je po svoji drugi ženi, nesrečni Veroniki Desenički, zadosta znan. Po tej ravnini sadijo tudi koruzo, ki se včasih dobro obnese. Žetva je povsod le ena.

Pod tako neprijaznem podnebjem in na zemlji neplodni se v teku od 20 let veliko čez 2000 pomnožili niso. V Semiški fari se jih je poslovenilo in slovenskega značaja poprijelo okoli 500 duš; tudi na Travi prevaguje, kakor sem čul, slovenski jezik. Dandanašnji jih kočevski govori okoli 18.000.

Domá se jim tedaj živiti ni mogoče, ker tudi za živinorejo ni kraj posebno ugoden. Ker pa tudi sami za rokodelo in službo dosta veselja nimajo, se lotijo kramarije, po kateri je obogatelo več hiš tako, da so mnogi Kočevari ne le po Avstrijskem, temuč tudi po drugih nemških deželah se med prve trgovce popeli; pa je tudi veliko hiš, ki so po sami kramariji propale. Kramica mnogim „predraga mamica“ jih seznanja z načinom življenja vseh stanov, mnozega odvaja dela, ter marsikterega nadihuje s pohlepo leteti previsoko.

Kočevari se v tujih deželah imenujejo Kranjci, doma se pa vendar ločijo po svojem imenu od črnih Kranjcev, katerim pravijo „Kroner“, in od belih, ktere nazivajo „Windisch“. Njih domovina je prav za prav vès široki svet; zato marsikteri, ki so vajeni leto za letom le potovati po svetu, ne čislajo družbinskega življenja. Po svetu stikaje so vajeni skakati čez zakonske vojnice, tedaj se tudi doma mnogokrat obnašajo na žalo svojega druga, ki se zavolj te nezvestobe tudi rad maščuje. Od tod pride znani odgovor, ki ga je neki mož, ko je čez nekoliko let domú prišedši, svojo družino za eno glavo pomnoženo opazil, dobil na vprašanje: „čegavo je to?“ — „moje“, — „ako bi bil pa ti domá bil, bilo bi tudi tvoje“.

Kočevar je telesno gingaveji od Slovenca, svojega soseda. Te gingavosti nemara je kriva slabeja hrana. Odkar je korún slovó vzela, se živi od boba, korenja, zelja in repe; pičel pridelek ovsa in pire mu služi za žgance in močnik, kruh pa vidi malokdaj.

Moški spól je popustil staro nošnjo in se nosi po mestniško, dočim se ženski prvotne, pri svojem dohodu na Kranjskem najdene in prejete zvesto drži. Bela nabrana srajca (foit), prepasana z rudečim pasom, od kterege do tal zad visí tako imenovani rep. Vrh srajce oblačijo bel ali svitlo moder zabunec (suknjo brez rokavov). Njih obuča so rdeče nogovice in cepejši poleti, pozimi pa škornje. Glave si vežejo v robce. Čudno se tujcu zdi, dokler se ne navadi videti tako priprosto oblečeno ženo na strani po grofovsko oblečnega moža, kateri rajši strada, da se le lupi, da ima le škrice (frak ali kaputrok) in pa lulo v ustih. Ravno taka bahatost se nahaja v marsikterih hišah: zvunaj so lepe, znotraj pa slepe.

Kakor opravo, tako so tudi mnoge druge šege vzeli od Slovencev, na priliko: kres, svatbene običaje, koledo itd.

Njih jezik je čudna sodrga: frankonska starjevina krpana s slovenskimi županci. Kteri Slovenec bi na prvi pogled svojih, akoravno popačenih besed ne poznal, na priliko: gruzen, kravken, drožen, moten itd. Nasproti pa bo Nmec se kratel sledeče besede za svoje priznavati, na priliko: „nakatzen“, to je, klečati s stolom, — „napfatzen“, dremati, — „plakatzen“, bliskati se, — „nižatzen“, kihati itd.

Česar pri Nemcih ne nahajaš: Ž in poljski trdi t, rabijo Kočevari; mejaši črnih Kranjcev izgovarjajo zadnjega kot v, na priliko: bavde, bald. Nemške glasnice spreminjajo tako-le: a v u, na priliko: „Nabel“ (popek) Nubel; — e v a, na pr.: „Recht“, Racht; „Weg“, Wag; — u v ü, „unser“, ünžer, „Tugend“, Tügend itd.

Druzih prehodov pa ni mogoče popisati s peresom, zato dostavljam tukaj pesmico od kočevskega peresa spisano, ki se poje Mariji v čast:

Maria šmuarganš früh aufstiat,
Žie legeit žie gur šianei um.
Žie cieht inaus in Roazeingurt,
Buas bolt žie thun in Roazeingurt?
Di Röazlein geliachtei bolt žie prachen.
Bu bolt žie hin mit dan Röazlein geliacht?
A Krancla geliachtei bolt že flachten.
Bu bolt žie hin mit dan Krancla geliacht?
Aufs heiliga Kreuce bolt žie 's häng.
Bu bolt žie hin mit dan heiligen Kreuc?
Ins Himmelreich ins Puaradeiž.
Gott hilf ünž ollen inš Himmelreich!
Inš Himmelreich inš Puaradeiž!

(Se ponavlja vsaka vrstica in pristavlja: Maria, Maria, o Maria Königin.) Istinič.

Pesem.

Za kratek čas skoval V. Kurnik.

Vvod.

Bilo je v viharu noči —	Ko to slišim, se zawzamem,
Se še spomnite o toči,	Hitro od počitka vstanem
Ki je sula iz nebes —	Ter zapišem „kdo je mar?“
Ko me Vila obiskala,	Od te dobe me ni Vila
Zdajci vstati ukazala,	Ne trenutka zapustila,
Ter mi pravi: skleni vez	Jaz opeval ž njo sem dnar,
Zopet z manoj zapuščeno,	Tu jo znaš, moj bralec, brati
Pevcev slavskih kdaj cenjeno.	Kedar češ in kolkorkrati
„Kdo je mar?“	Kdo je mar?
Mi zapiši pesem eno	Skazkov. prosim, ne kazati,
In opevaj sami dnar.	Saj ni pisano za — dnar!

Kdo je mar?

Vse dobí se, kar je drago,	Revni kmetič njivo orje,
Bodi čast alj bodi blago,	Pod črtalom lon'c zapoje,
Vse izvrtá, kdor 'ma dnar,	Najdel velik je zaklad,
Prazni roki se odreče,	Ga na tihem k domu spravi,
Polni pa vse lahko steče,	Dom podere, hišo stavi,
Kdor ga nima, je „slepár“!	Vse se čudi: „pravš škrat“!
Z dnarjem kupiš lepa dela,	Kdo mu vendar dnarje kuje,
Blizo daljna je dežela.	Alj hudič mu jih nasuje?
Kdo je mar —	Kdo je mar —
Kdo to spelje in dodela?	Ki poslopje povzdiguje?
Vse to spelje ljubi dnar!	Premogočni srečni dnar!

Nekdo žlahne rodovine	Nekdo stavil je v lotrijo,
Ima plavže in grajščine,	Srečko vgane; z bogatijo
Siv je že kakor golob.	Sam ne vé, kako in kam.
Se zaljubi v zalo dekle;	So prijatli ga prosili,
Ličica so jej zapekle,	Naj se usmili jih v sili.
Ko zagleda živi grob.	Zginil je en čas drugam.
Vendar mu je roko dala,	Ko spet pride, kupi hiše,
Ž njim na videz se zvezala.	Konje jaha, „fon“ se piše!
Kdo je mar —	Kdo je mar —
Da se reva je udala?	Ki preteklost naglo zbriše?
Zapeljivi slepni dnar!	To je čudne srečke dnar!